

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1539 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta‘sirini tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta‘minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta‘minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta‘sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta‘minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta‘lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
“Sibir daryolarining burilishi” loyahasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta’minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o’g’li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo’nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O’zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo’llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqtoev Ramziddin	
O’zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o’zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bezod Qo’ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo’jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo’lga qo’yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug’bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo’yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o’rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo’jaligini “yashil” iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o’tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda “yashil investitsiyalar” dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o’rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta’lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o’rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta’siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo’jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
“Deviant xulq-atvorli o’smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o’g’li, Qurbanov Ulug’bek Erkinovich	

Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет.....	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o'zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta'siri.....	270
Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo'nalishlari.....	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O'zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi.....	277
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o'zgarish tendensiyalari.....	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi.....	286
Po'latov Abdulloh Xolxo'jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана).....	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta'limida qo'llanilishi.....	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o'g'li	
Sun'iy intellektlar yordamida o'quvchilarni hayotiy faoliyat ko'nikmasini shakllantirishi.....	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo'rayevna, Kurbanov Azimjon Jo'raboy o'g'li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari.....	316
Saypiddinov Shukrullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o'g'li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari.....	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O'zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o'zgarish tendensiyalari va istiqbollari.....	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o'g'li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o'rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta'rifiy tahlil.....	336
Bakirov Qobiljon Mamatusupovich	
Bandlikni ta'minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli.....	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari.....	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия.....	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg'ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko'rsatkichlarining o'zgarishi: panel regressiya tahlili.....	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O'zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari.....	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish.....	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish.....	380
G'aniev Elyor Sobirjonovich	
O'zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o'tishning ahamiyati.....	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	
The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region.....	392
Osmanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета.....	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	

Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish.....	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish.....	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish.....	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньсжайлиевич	
The impact of tourism on the economy of Uzbekistan.....	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari.....	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	

Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlari.....	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution.....	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati.....	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari.....	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili.....	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinoz Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish.....	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari.....	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish.....	631
Xamdamiy Eldor Toshtemirovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari.....	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амали Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике.....	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане.....	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы.....	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish.....	666
Mardonova Shoxsanam Bahodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas.....	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан).....	687
С.Э. Холмуратов	
Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	

Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish	848
Xodjanibayozov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlar va o'ziga xos xususiyatlari	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	

Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Iloxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Формирование человеческого капитала в условиях демографических изменений: опыт и перспективы для узбекистана.....	955
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Farmasevtika kompaniyalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalaridan foydalanish yo'nalishlari	962
Вахромбек Бобоjonov	
“Hududlarda sug'urtaga bo'lgan talabning ekonometrik tahlili” bekberganova mohira ravshonbekovna	967
O'zbekiston Milliy universiteti	
O'zbekiston va xalqaro amaliyotda raqamli marketing vositalaridan foydalanish: muammolar va yechimlar	973
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
Условия эксплуатации и экологическая безопасность автотранспортной системы на основе энергосберегающих технологий	978
Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanishda xorijiy tajribalarni qo'llash.....	982
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	

Buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirish yo'llarida zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar	987
Sattorov Mirjahon	
Особенности маркетинговых стратегий в условиях ограниченных ресурсов и узкой потребительской аудитории	991
Дебердиев Анвар	
DEbitorlik va kreditorlik qarzlari auditini rejalashtirish masalalari.....	995
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Ibragimova Iroda Rashid qizi	
Инвестиционная программа узбекистана по привлечению иностранных инвестиций	1000
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Бекмуратов Шухрат Даулетмуратович	
Turistik mahsulotni shakllantirishda turistlar hayoti xavfsizligini ta'minlash.....	1005
Rahmonov Siyovush Turob o'g'li	
Uglerodsiz energiyaga o'tishda o'zbekistonning yashil strategiya yo'l xaritasining integratsiyasi va ta'siri.....	1011
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Цифровая устойчивость регионов: применение аналитики больших данных для оценки и управления экологическими рисками	1016
Маликов Шохрух Шокирович, Камалов Шухрат Камалович	
Разработка риск-ориентированной модели внутреннего контроля предприятия на этапе планирования налогов в условиях дистанционного налогового мониторинга	1024
Галеева Н.Н., Э.А.Халикова, Абдусаломова Гулчеҳра Мирзо қизи	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца	1029
Мухаммадиева Лола Атамуратовна	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish yo'nalishlari.....	1036
Uskenbaeva Dilnoza Voxodir qizi	
Факторы повышения эффективности управления в государственном секторе.....	1043
Махмудова Севара Улугбековна	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	1048
Rajabbaeva Dildora Zakirovna, Aripova Aziza Alisherovna	
Boshqaruv jarayonlarini tashkil etishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1053
Jo'rayeva Niginaxonim Xursand qizi	
Jahonda eksportni qo'llab-quvvatlash amaliyoti.....	1057
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Raqamli moliyaviy texnologiyalarni korxonada darajasida joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikka erishish strategiyasi	1063
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	
Применение методов PMBOK в управлении рисками проектов	1070
Гулираъно Носирова Абдулазиз қизи	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda aholi farovonligining o'rni va ahamiyati	1073
Bobaev Isroiljon Abdinabievich	
Вопросы инновационных инвестиций в контексте международной экономической интеграции	1078
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
Yashil iqtisodiyotga o'tishning nazariy va amaliy jihatlari hamda tendensiyalari.....	1083
Samiyev Abdurashid Qaxramonovich, Shermuxammedov Begzodjon Usmonovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar samaradorligini ta'minlash yo'llari.....	1087
Nazarov Qilich Xolmuradovich	
Improving the organizational and economic mechanisms for the development of tourism in the republic of karakalpakstan	1092
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich	
O'zbekistonda tumanlar barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash yo'llari (Surxondaryo viloyati misolida).....	1097
Qosimova Nodira Saidovna	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosi sifatida innovatsiyalar.....	1102
Azizova Maliha Farrux qizi	

Влияние инвестиций на инновационное развитие и повышение конкурентоспособности экономики узбекистана	1106
Максудова Шахзода	
Возможности снижения затрат на логистику за счет цифровых технологий.....	1112
Олимова Бахора Шухратовна	
Yashil texnologiyalar va ularning iqtisodiy tizimga ta'siri.....	1116
Sultonov Omon Juma o'g'li	
Iqtisodiy o'sishning makroiqtisodiy faktorlari va ularning ta'siri	1121
Zuvaydullaev Nematullo Oybek o'g'li	
Роль управления производством в условиях модернизации экономики.....	1125
Гулов Мухтор Очилович	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni va ahamiyati	1129
To'rayev Shavkat Shuxratovich	
Роль цифрового маркетинга в продвижении туристических направлений.....	1136
Муродова Наргиза Уткировна	
Развитие финансовых рынков в странах снг: проблемы и перспективы.....	1140
Рузиев Зафар Икрамович, Каримов Ислом Ураз угли	
Современные инструменты продвижения бренда в условиях цифровой экономики.....	1145
Темирова Феруза Сагдуллаевна	
"Raqamli asrda axborot xavfsizligi: it texnologiyalar bilan xavfsizlikni ta'minlash yo'llari"	1149
Sherzod Rajabov	
Государственное регулирование инвестиционной деятельности: проблемы и направления совершенствования.....	1152
Шухрат Турсунов, Икромов Хасан Зафарович	
Economic incentives and barriers to sustainable transition in agribusiness: a comparative study of organic and conventional farming systems	1157
Mubina Toirova	
Цифровая трансформация банковской системы узбекистана: анализ внедрения fintech-решений в государственных банках	1162
Абдурахимова Дилора Каримовна	
Ta'lim muassasalaridagi ba'zi jihatlar	1167
A'zam Qutbiddin A'zam-zoda	
Klasterlar hisob siyosatida boshqaruv hisobining metodologik asoslari.....	1173
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Egri soliqlarning mohiyati, genezisi va rivojlanish tendensiyalariga oid nazariy munozaralar xususida	1179
Shodiyev Olimjon Abduraxmonovich	
Ekologik mehmonhona faoliyatini rejalashtirish maqsadlari va vazifalari	1186
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
Investitsiya loyihalarining iqtisodiy va moliyaviy samaradorligini oshirish istiqbollari.....	1200
Jo'rabekova Xumora Muzaffar qizi, Saidov Rasul Boltabayevich	
O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlarini moliyalashtirish manbalarining tahlili.....	1204
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasining iqtisodiy ko'rsatkichlarini statistik tahlil qilish.....	1213
Jumanova Zilola Tuychiyevna	
Xorijiy davlatlarda boylik solig'i va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	1219
Ruziyev G'anisher Usarovich	
Yer fondi va undan samarali foydalanishning nazariy asoslari (Samarqand viloyati misolida).....	1225
Xoshimova Sevara Baxromovna	
Iqtisodiy-ekologik tizimlarni boshqarishga ta'sir etuvchi omillarning ilmiy asoslari	1229
Kuldoshev Asliddin Tursunovich	
Влияние финтех-услуг на финансовую инклюзию в сельских регионах узбекистана.....	1236
Абдурахимова Дилора Каримовна	
Surxondaryo viloyati sanoat sohasining asosiy ko'rsatkichlari tahlili.....	1240
Kuvanchiyeva Mehriniso Davlyatgeldi qizi	
A critical evaluation of strategic management's role in promoting sustainable development in Uzbekistan	1245
Ismatova Mahliyo	

O'zbekistonda turizm xizmatlari eksportini oshirishda zamonaviy infratuzilma va texnologiyalarning integratsiyasi.....	1251
Akmal Bakhromov	
Trends and reforms of corporate governance in state-owned enterprises.....	1257
F.Djalilov	
Переоценка долгосрочных активов в нефтегазовой промышленности и определение финансового результата от переоценки.....	1269
Махкамова Саида Гайратова	
Oziq-ovqat mahsulotlari korxonalarini integratsiyalashuv jarayonlarini boshqarish samaradorligini oshirish.....	1275
Xojiev Ibroxim Ikramovich	
Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim shartlari.....	1280
Allanazarova B.K.	
P2P lending and crowdfunding as alternative sources of financing for small business in Uzbekistan.....	1286
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
O'zbekistonda soliq nazoratining huquqiy va tashkiliy asoslarini takomillashtirish yo'llari.....	1290
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Oymatova Gulnur Mirjamolovna	
Applications of hyperbolic geometry in physics and biology.....	1295
Khaknazarova Khurshidabonu Kenjaevna, Otakulova Rukhshona Akram kizi	
O'zbekiston temir yo'llari tizimining transformatsiyasi: modernizatsiya, raqamlashtirish va qayta tuzilish yo'nalishlari.....	1301
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
The role of tourist product diversification in sustainable tourism development.....	1305
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich, Alimova Mashhura Toirxonovna	
Temiryo'l transporti turi tavsifi.....	1310
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Namangan viloyatining turizm salohiyatini rivojlantirish istiqbollari: Hududiy raqobatbardoshlik va innovatsion yondashuvlar.....	1314
Khusniddin Egamnazarov	
Kiberxavfsizlik: it infratuzilmasini himoya qilishning zamonaviy usullari.....	1321
D. Sh. Usmanbayev	
Mahalliy budjetlar daromad bazasini tahlili.....	1325
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
Развитие цифровых финансовых услуги в банковской системе Республики Узбекистан.....	1333
Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна	
Avariya rejimlarida kichik yuklamali elektr ta'minoti tizimlarining kabel izolyatsiyasi monitoringini avtomatlashtirishning zamonaviy yondashuvlari.....	1339
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich	
Analysis of increasing the speed of information exchange between the control interface and execution mechanisms in emergency mode in intelligent systems.....	1346
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'lu Assistant	
Sa'noat korxonalari va mexatron robotlarni optimal avtomatlashtirish va boshqarishda sun'iy intellektning ahamiyati.....	1351
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Abdullayeva Saodat Mengbayevna, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Korxonaning moliyaviy holatini baholashda zamonaviy tahlil uslublarining qo'llanilishi.....	1355
Usmanova Nasiba Akbarjonovna, Suleymanova Asel Armanovna	
Xizmat ko'satish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarning ahamiyati.....	1360
Mirzayeva Shirin Nodirovna	
Rekreatsiya turizmi va sog'lomlashtirish xizmatlari integratsiyasi.....	1365
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda ba'zi iqtisodiy yondashuvlarning nazariy jihatlari.....	1369
Iskandarova D.B.	
Yashil (eko) investitsiyalarni tijorat banklari orqali moliyalashtirish.....	1373
Kamilova Iroda Xusniddinovna	

Improvement of inventory accounting audit based on international standards	1378
Ovlayev Suhrob Temur o'g'li, Yo'lchiyev Oybek Ulug'bek o'g'li, Normo'minova Dilorom Umar qizi, Avlayeva Oybachin Olim qizi	
Artificial intelligence systems for assessing creditworthiness	1382
Mardonova Durдона Yaxshiboy qizi	
B2B bozorini rivojlantirishda raqamli marketing texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirish	1387
Samadov Askarjon Nishonovich	
Tech-driven growth and the economy of the future: brics-t in the society 5.0 paradigm	1395
Kaldibayev Nurlan Alimjanovich, Sagdullayeva Gulnora Botirovna, Durmanov, Akmal Shaimardanovich	
O'zbekistonda tabiiy resuslardan olinadigan rentaning yaimdagi ulushiga tanlab olingan o'zgaruvchilar ta'siri tahlili	1404
Tursunov Husnidin, Ibragimov Hasan	
O'zbekistonda fond bozorini tartibga solish	1412
Sultonov Sherali Nuraliyevich	
Public perception of the feasibility of introducing islamic banking in Uzbekistan: a consumer perspective	1418
Dr. Shamirova Surayyo Kabildjanovna	
Directions for implementing the innovative digital technologies in tourism	1425
Norchaev Asatullo Norbutaevich	
Возможности совершенствования практики финансирования инвестиционных проектов	1430
Шомуродов Равшан Турсункулович, Хакимов Хафизбек Хамза угли	
O'zbekistonda pochta aloqasi xizmatlarini ko'rsatishning transport-logistika jarayonini mintaqaviy darajada rivojlantirish yo'llarini ishlab chiqish	1436
Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li	
Aksiyalar qiymatini baholashning nazariy asoslari	1440
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishning rivojlanayotgan davlatlar amaliyoti tahlili	1444
Raimjanova Madina Asrarovna, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Yashil loyihalarni davlat xususiy sheriklik asosida moliyalashtirish	1449
Zokirova Feruza Farxod qizi	
Факторы и риски, влияющие на оценку стоимости акции	1453
Батирхужа Азиза Фахмуддин кизи	
Финансовые риски в эпоху цифровой экономики: новые вызовы и способы управления	1458
Нуруллина Камила Рустамовна	
Tijorat banklarining yangi bank xizmatlarini iqtisodiy samaradorligi	1463
Rahmatov Temur Sotiboldiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida ekologik innovatsiyalarning roli va amalga oshiruv mexanizmlari	1472
Ulichkina Lyudmila Ivanovna	
Эволюция профессиональных стандартов в республике узбекистан: от формирования к внедрению в сфере туризма	1478
Гольшева Елена Вячеславовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Aligning uzbekistan's education reform with global best practices: the university of missouri as a model for systemic transformation	1485
Azamat Sulaymonov, Laylo Yakhshiboyeva	
O'zbekiston tijorat banklarining investision faolligini ta'minlash masalalari	1489
Axmedov Shoymurod Azamat o'g'li	
Kichik biznes subyektlarining iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash masalasi	1493
Q.O.Tursunboyev	
Adoption of green economy mechanisms in the process of diversification of construction enterprises	1500
Yembergenova Aynur Aidosbayevna	
Nomoddiy aktivlar hisobini yuritish va audit jarayonlarini takomillashtirish yo'llari	1506
Rozmatova Umida Yuldashevna	
Raqamli moliya va uni sohaga joriy etish: innovatsion salohiyat	1512
Babadjanov Abdirashid Musayevich	

Aralash tolalardan tayyorlangan iplarning mustahkamlik xususiyatlarini o'rganish va tahlil qilish	1522
Nurboev Rashit Xudoyberdievich, Salimov Shuhrat Halimovich, Bozorov Rustam Rasulovich	
Влияние корпоративной культуры на инвестиционную стратегию промышленных предприятий.....	1527
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Jismoniy shaxslar kreditlarining bank portfeli sifatiga ta'siri: tahliliy yondashuv.....	1533
Sabirova Lobar Bahromovna	

JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINING BANK PORTFELI SIFATIGA TA'SIRI: TAHLILIIY YONDASHUV

Sabirova Lobar Baxromovna

Renessans ta'lim universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Lobarxon87@mail.ru

Аннотация: Рост доли кредитов, предоставляемых физическим лицам, становится стабильным источником дохода для банков, поскольку данный сегмент, как правило, формирует кредитный портфель не за счёт крупных ссуд, а за счёт множества мелких кредитов. Это снижает уровень риска портфеля и способствует укреплению устойчивости банковской системы. В связи с этим наблюдаемые в последние годы структурные сдвиги привели к значимым качественным изменениям в финансовой системе и способствовали приближению банковских услуг к населению. Кроме того, распространение цифровых банковских сервисов расширяет как географическое, так и социальное покрытие кредитной деятельности, поддерживая рост сегмента физических лиц. На этом фоне банки с государственным участием формируют структуру своих портфелей всё более сбалансированным образом в соответствии с принципом многосегментного кредитования.

Ключевые слова: кредитный портфель, коммерческий банк, качество кредитов, кредиты физическим лицам, проблемные кредиты, банковский анализ.

Annotatsiya: Jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar ulushining ortib borayotgani banklar uchun barqaror daromad manbai hisoblanadi, chunki bu segment, odatda, katta miqdordagi kreditlar emas, balki ko'plab mayda kreditlar orqali portfelni kengaytiradi. Bu esa kredit portfelining xatar darajasini pasaytiradi va bank barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, so'nggi yillarda kuzatilayotgan bu strukturaviy siljishlar moliyaviy tizimda muhim sifat o'zgarishlarini yuzaga keltirib, bank xizmatlarining aholiga yanada yaqinlashishiga olib keldi. Shu bilan birga, raqamli bank xizmatlarining ommalashuvi ham kreditlash faoliyatining geografik va ijtimoiy qamrovini kengaytirib, jismoniy shaxslar segmentining o'sishini qo'llab-quvvatlamogda. Shu asosda, kapitalida davlat ulushi mavjud banklar o'z portfellari tarkibini tobora muvozanatlashgan va ko'p segmentli kreditlash tamoyiliga mos tarzda shakllantirib bormogda.

Kalit so'zlar: kredit portfeli, tijorat banki, kredit sifati, jismoniy shaxslarga kredit, to'lovga layoqatsiz kreditlar, bank tahlili.

Abstract : The increasing share of loans allocated to individuals serves as a stable source of income for banks, as this segment typically expands the portfolio through numerous small loans rather than large-scale credits. This approach reduces the risk level of the loan portfolio and contributes to strengthening the bank's stability. Consequently, these structural shifts observed in recent years have brought about significant qualitative changes in the financial system, making banking services more accessible to the population. Simultaneously, the popularization of digital banking services is expanding the geographical and social reach of lending activities, supporting the growth of the individual customer segment. On this basis, banks with state ownership in their capital are increasingly shaping the structure of their portfolios in accordance with the principle of balanced and multi-segment lending.

Key words: credit portfolio, commercial bank, loan quality, loans allocated to individuals, non-performing loans, banking analysis.

KIRISH

Bank faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lgan kreditlash operatsiyalari, ayniqsa jismoniy shaxslarni moliyalashtirish hozirgi davrda muhim iqtisodiy ahamiyat kasb etmogda. Kredit portfeli sifati bankning moliyaviy barqarorligi va uzoq muddatli rentabelligini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan biridir. U asosan kreditlar bo'yicha to'lov intizomi, qaytarilmagan qarzlarning ulushi, kreditlar darajasi (standart, substandart, shubhali va yo'qolgan toifalar) bilan o'lchanadi.

Jismoniy shaxslarga berilgan kreditlar ko'p hollarda kichik miqdorda bo'lsa-da, ularning soni yuqori bo'lganligi sababli bank portfelida salmoqli ulushni egallaydi. Agar bu kreditlar samarali boshqarilmasa, ular umumiy kredit portfeliga nisbatan yuqori xavf tug'diradi, chunki har bir alohida qarz oluvchining moliyaviy holati, daromadining doimiyliги va to'lov intizomi har xil bo'lishi mumkin.

Jismoniy shaxslarga kredit berish bilan bog'liq o'ziga xos xatar omillari mavjud: daromad manbalarining noaniqligi, rasmiy ish joyining yo'qligi, qarzdorning moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi va kutilmagan holatlar (kasallik, ishsizlik va boshqalar). Ushbu omillar, ayniqsa, kredit to'lovlarining kechikishi yoki umuman to'lanmasligiga olib kelishi mumkin. Natijada bunday kreditlar muammoli kreditlar (NPL — non-performing loans) sifatida tasniflanadi va bu holat bank portfeli sifatining pasayishiga olib keladi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, banklar kredit baholash tizimida statistik modellar va sun'iy intellektdan foydalanish orqali jismoniy shaxslarning kreditga layoqatlilik darajasini aniqroq baholab, risklarni oldindan bashorat qila oladilar. Shuningdek, kreditlarni diversifikatsiyalash, ya'ni daromad manbasi, yashash hududi yoki kasbi bo'yicha turli toifadagi mijozlarga yo'naltirish orqali portfel xavfsizligini oshirish mumkin.

Banklar uchun jismoniy shaxslar kreditlari bo'yicha doimiy monitoring va tahlil mexanizmlarini joriy etish strategik ahamiyat kasb etadi. Kredit ajratilgandan so'ng uning to'lov holati, mijozning moliyaviy intizomi va iqtisodiy faoliyatidagi o'zgarishlarni kuzatib borish orqali kredit sifati yomonlashishining oldini olish mumkin. Zamonaviy banklar bu borada "early warning system" (erta ogohlantirish tizimi) va "credit scoring" texnologiyalaridan foydalanmoqda.

Bundan tashqari, jismoniy shaxslarga yo'naltirilgan moliyaviy maslahat xizmatlarini kuchaytirish orqali ham ularning qarzga yondashuvi va to'lov intizomi yaxshilanishi mumkin. O'z navbatida, bu holat bank kredit portfeli sifatini barqarorlashtirish va muammoli kreditlar ulushini kamaytirishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar ushbu yondashuvlarning banklarning umumiy moliyaviy ko'rsatkichlari va likvidligi bilan bevosita bog'liqligini tasdiqlagan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Radiojević, Cvijanović, Sekulic, Pavlovic, Jovic va Maksimović o'z tadqiqotlarida muammoli kreditlar (NPL) darajasiga ta'sir qiluvchi omillarni statistik mexanika hamda iqtisodiy modellashtirish usullari yordamida baholaydilar. Ushbu tadqiqot NPLlarning shakllanishiga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy va bank sektori omillarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, u moliyaviy barqarorlik hamda kredit xavfi nazariyalari asosida olib borilgan. Mualliflar iqtisodiy sikllarning turli bosqichlarida muammoli kreditlarning qanday o'zgarishini va global moliyaviy sharoitlarning NPLlarga ta'sirini empirik jihatdan tahlil qiladilar. Tadqiqotda kredit portfeli sifati, iqtisodiy o'sish sur'ati, ishsizlik darajasi va foiz stavkalari kabi omillarning muammoli kreditlar shakllanishidagi roli chuqur o'rganiladi. Bundan tashqari, banklarning kreditlash siyosati va regulativ muhitining ahamiyati ham atroflicha tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasiga ko'ra, mualliflar muammoli kreditlarning asosiy determinantlarini baholash uchun ekonometrik modellashtirishga asoslangan yondashuvdan foydalanadilar. Xususan, ular panel regressiya, vaqt qatorlari tahlili va fizikada qo'llaniladigan statistik mexanika usullarini birlashtirgan innovatsion yondashuvni qo'llaydilar. 2000–2018-yillar oralig'idagi yirik xalqaro banklarning ma'lumotlari asosida olib borilgan tahlillar natijasida mualliflar NPLlarning ortishiga ishsizlikning ko'payishi va iqtisodiy pasayish kabi omillar kuchli ta'sir ko'rsatishini aniqladilar. Shuningdek, foiz stavkalarining keskin oshishi hamda likvidlik yetishmovchiligi bank sektorida muammoli kreditlar darajasining ko'tarilishiga sabab bo'lishi mumkinligi qayd etilgan. Tadqiqot natijalari bank tizimini barqarorlashtirish va kredit risklarini kamaytirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqishda qo'llanilishi mumkin bo'lib, ayniqsa, iqtisodiy inqiroz sharoitida katta amaliy ahamiyatga ega.

Ofria va Mucciardi o'z tadqiqotlarida Yevropa mamlakatlarida muammoli kreditlar (NPL) darajasiga hukumatning samaradorligi hamda iqtisodiy boshqaruv omillarining ta'sirini tahlil qiladilar. Ular iqtisodiy siyosatning barqarorligi, davlat boshqaruvi sifati va moliyaviy tartibga solish choralari bank tizimining sog'lomligi bilan bevosita bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar. Ushbu tadqiqot moliyaviy barqarorlik nazariyasi hamda davlat rolini tushuntiruvchi institutlar iqtisodiyoti yondashuviga asoslangan bo'lib, hukumatning noto'g'ri siyosiy qarorlari muammoli kreditlar ortishiga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. Mualliflar byurokratik sustkashlik, korrupsiya darajasi va moliyaviy institutlar samaradorligi kredit portfeli sifati bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadilar. Ularning fikricha, samarali davlat boshqaruvi va barqaror iqtisodiy siyosat bank sektorining sog'lomligini saqlab qolishga xizmat qiladi, aks holda esa muammoli kreditlar darajasi oshib boradi.

Metodologik jihatdan, mualliflar Yevropa mamlakatlaridagi NPLlarning hududiy taqsimotini baholash uchun fazoviy ekonometrik yondashuvdan foydalanadilar. Ular 2005–2020-yillar oralig'idagi makroiqtisodiy ma'lumotlar va bank ko'rsatkichlarini o'rganib, hukumat faoliyatining moliyaviy barqarorlikka ta'sirini baholaydilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat boshqaruvi kuchli bo'lgan mamlakatlarda muammoli kreditlar darajasi past bo'lib, bank tizimi barqaror ishlaydi. Aksincha, siyosiy beqarorlik, regulativ tartiblarning zaifligi va iqtisodiy inqiroz davrlarida NPLlarning ortishi kuzatiladi. Bundan tashqari, mualliflar Yevropa mamlakatlari o'rtasidagi mintaqaviy bog'liqlikni ham tahlil qilib, bir mamlakatdagi davlat boshqaruvi sifatining pasayishi qo'shni mamlakatlar bank sektoriga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini aniqlaydilar. Tadqiqot natijalari moliyaviy regulatorlar va

siyosatchilar uchun muhim bo'lib, davlat boshqaruvi va bank sektorining barqarorligini ta'minlashga qaratilgan siyosiy chora-tadbirlarni ishlab chiqishda qo'llanilishi mumkin.

Ari, Chen va Ratnovski o'z tadqiqotlarida COVID-19 pandemiyasining muammoli kreditlar (NPL) darajasiga ta'sirini oldingi iqtisodiy inqirozlar tajribasi bilan solishtirib tahlil qiladilar. Ushbu tadqiqot moliyaviy inqiroz nazariyalari va kredit sikllari doirasida olib borilgan bo'lib, pandemiya davrida iqtisodiy faollikning pasayishi, bizneslarning yopilishi va ishsizlikning oshishi bank tizimiga qanday ta'sir ko'rsatganini tushuntirishga qaratilgan. Mualliflar tarixiy tajribalar asosida pandemiya sharoitida muammoli kreditlar qanday rivojlanishi mumkinligini prognoz qilishga harakat qilganlar. Ular 2008-yilgi global moliyaviy inqiroz va boshqa iqtisodiy tanazzullar davrida kuzatilgan NPL dinamikasini tahlil qilib, pandemiya sharoitida hukumat aralashuvi va bank sektorining moslashuvchanligi muhim ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydilar.

Metodologik jihatdan, mualliflar oldingi moliyaviy inqirozlar va COVID-19 pandemiyasi davridagi iqtisodiy ko'rsatkichlarni empirik tahlil qilish uchun tarixiy ma'lumotlar va statistik modellardan foydalanganlar. Tadqiqot turli mamlakatlarning bank sektori ma'lumotlari asosida NPLlarning pandemiyadan oldingi va keyingi dinamikasini o'rganadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, pandemiya sharoitida hukumatning qo'llab-quvvatlash choralari amalga oshirishi muammoli kreditlar ortishini qisqa muddatga cheklagan bo'lsa-da, uzoq muddatda iqtisodiy tiklanish sust bo'lsa, NPLlar keskin oshishi mumkin. Shuningdek, kredit ta'tili, banklarga likvidlik yordamining kengaytirilishi va qarzlarni restrukturizatsiya qilish kabi choralar bank tizimidagi muammoli kreditlar darajasini nazorat qilishda muhim rol o'ynashi aniqlangan. Ushbu tadqiqot pandemiyadan keyingi davrda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun bank menejerlari va tartibga soluvchi organlarga strategik tavsiyalar beradi.

Bacchiocchi, Bischi va Giombini o'z tadqiqotlarida muammoli kreditlar [NPL], bank tizimining barqarorligi va iqtisodiy subyektlarning kutilmalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni dinamik modellashtirish orqali o'rganadilar. Ushbu tadqiqot moliyaviy barqarorlik nazariyasi va dinamik tizimlar yondashuviga asoslanib, bank sektoridagi muammoli kreditlarning o'sishi bilan bog'liq xavflarni chuqur tahlil qiladi.

Mualliflar banklarning kredit siyosati, qarz oluvchilarning to'lov qobiliyati va makroiqtisodiy omillar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni tushuntirish uchun kutilmalar va o'zgaruvchan parametrlarni o'z ichiga olgan matematik model ishlab chiqadilar. Ular NPLlarning haddan tashqari ortishi bank tizimining beqarorligiga olib kelishi va hatto moliyaviy inqirozni keltirib chiqarishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Shuningdek, banklar va tartibga soluvchi organlar tomonidan amalga oshiriladigan xavfni boshqarish strategiyalari ushbu jarayonni qanday o'zgartirishi mumkinligi ham tahlil qilinadi.

Metodologik jihatdan mualliflar dinamik tizimlar nazariyasidan foydalangan holda NPLlar va bank barqarorligi o'rtasidagi bog'liqlikni modellashtiradilar. Ular matematik differensial tenglamalar asosida banklarning kreditlash strategiyalari va bozor ishtirokchilarining kutilmalari o'zgarishi natijasida yuzaga keladigan barqaror va beqaror holatlarni aniqlaydilar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, agar bank tizimi muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha samarali chora-tadbirlarni qo'llamasa, uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlik xavf ostida qolishi mumkin. Biroq, mualliflar shuni ham ta'kidlaydilar, davlat tomonidan kredit bozorini tartibga solish va moliyaviy yordam dasturlarining mavjudligi bank tizimining barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot bank sektori vakillari va regulyatorlar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, NPLlarning ortishini oldini olish va bank tizimining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash strategiyalarini ishlab chiqishda qo'llanilishi mumkin.

Serrano o'z tadqiqotida muammoli kreditlarning [NPL] Yevropa banklarining kreditlash faoliyatiga ta'sirini empirik jihatdan tahlil qiladi. Ushbu ish moliyaviy vositachilik va kredit bozori nazariyalari doirasida olib borilib, muallif bank tizimida muammoli kreditlar ortishining yangi kredit ajratish jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. Tadqiqot NPLlarning ko'payishi bank balansiga bosim o'tkazib, kreditlash hajmining qisqarishiga olib kelishi mumkinligini ta'kidlaydi. Muallif, shuningdek, banklarning risklarni boshqarish strategiyalari, kapital yetarliligi va tartibga solish talablarining ushbu jarayondagi o'rnini ham tahlil qiladi. Ishda, ayniqsa, iqtisodiy inqirozlar va pandemiya kabi noaniqlik sharoitida banklarning kredit berish faoliyati qanday o'zgarishi haqida muhim dalillar keltiriladi.

Metodologiya jihatidan tadqiqot Yevropa banklarining 2005–2020-yillar oralig'idagi panel ma'lumotlari asosida amalga oshirilgan bo'lib, muallif kreditlash hajmi va NPL o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish uchun qator ekonometrik modellarni qo'llaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, NPLlarning ortishi kreditlash jarayoniga salbiy ta'sir qiladi va ayniqsa, kichik hamda o'rta biznes subyektlari uchun moliyaviy resurslar yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Biroq, kuchli kapital bazasiga ega va risklarni boshqarish tizimi rivojlangan banklar ushbu salbiy ta'sirni yumshatishga muvaffaq bo'lishlari aniqlangan. Tadqiqot natijalari bank sektoridagi qaror qabul qiluvchilar va regulyatorlar uchun muhim bo'lib, NPLlarning ortishiga qarshi samarali siyosat yuritish va bank tizimining kreditlash qobiliyatini saqlab qolish strategiyalarini ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

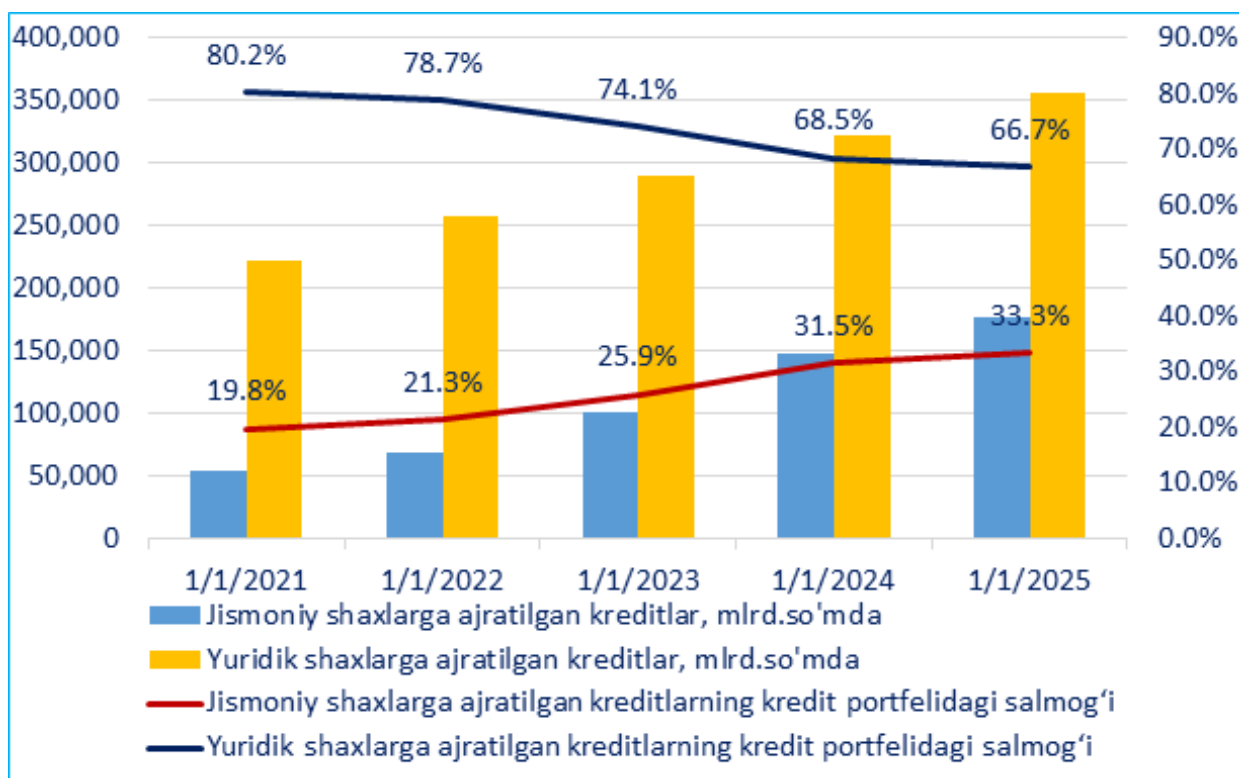
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotda induktiv va deduktiv tahlil, sintez hamda qiyosiy taqqoslash kabi klassik metodologik yondashuvlardan foydalanilgan. Shu bilan birga, tijorat banklari kredit portfelining amaldagi holatini aniqlash maqsadida ularning rasmiy statistik ma'lumotlari asosida empirik tahlil o'tkazilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston bank tizimida 2021–2025-yillar davomida jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi hamda ulushidagi dinamik o'zgarishlar tahlil qilinadi. Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kredit portfelining asosiy qismini hanuzgacha yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar tashkil etsa-da, jismoniy shaxslarga ajratilayotgan kreditlarning hajmi va ulushi izchil ortib bormoqda.

2021-yilda jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar 54,9 trln so'mni tashkil etgan bo'lib, bu umumiy kredit portfelining 19,8 foiziga teng bo'lgan. 2025-yilga kelib esa ushbu ko'rsatkich 177,5 trln so'mga yetib, kredit portfelidagi ulushi 33,3 foizni tashkil etgan. Bu esa to'rt yil davomida jismoniy shaxslar kreditlari hajmi 3,2 baravarga oshganini anglatadi (1-rasm).

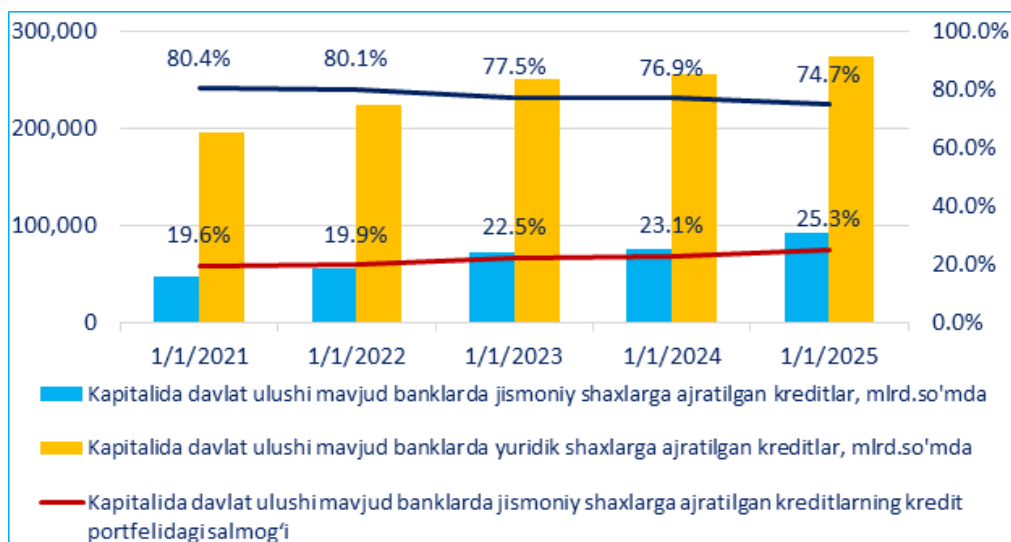

1-rasm. Tijorat banklar tomonidan ajratilgan kreditlarning subyektlariga ko'ra o'zgarish dinamikasi (mlrd.so'mda)

Yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi ham mutlaq miqdorda o'sishda davom etgan (2021-yildagi 222,1 trln so'mdan 2025-yilda 355,6 trln so'mga), biroq ularning umumiy kredit portfelidagi ulushi izchil kamaygan: 2021-yilda bu ko'rsatkich 80,2 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2025-yilga kelib 66,7 foizga tushgan. Bu nisbiy pasayish bank tizimi mijozlar bazasida jismoniy shaxslar segmentining tobora muhim o'rin egallab borayotganini anglatadi. Ayniqsa, bu o'zgarishlar fonida iste'mol kreditlari, ipoteka kreditlari, ta'lim va tibbiyot sohalariga ajratilgan kreditlar bo'yicha dasturlarning kengaytirilgani sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Shuningdek, davlat tomonidan ijtimoiy himoyaga muhtoj aholiga arzon kreditlar ajratilishi hamda mikromoliyalashtirish vositalarining kengaytirilishi ushbu dinamikani yanada kuchaytirgan (2-rasm).

2021–2025-yillar davomida kapitalida davlat ulushi mavjud banklar tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi hamda ularning kredit portfelidagi salmog'idagi o'zgarish dinamikasi tahlil qilinadi. Dastlab, jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning hajmi 2021-yilda 48 040 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2025-yilga kelib 92 698 mlrd so'mga yetgan, ya'ni to'rt yil ichida 1,9 baravarga o'sgan.

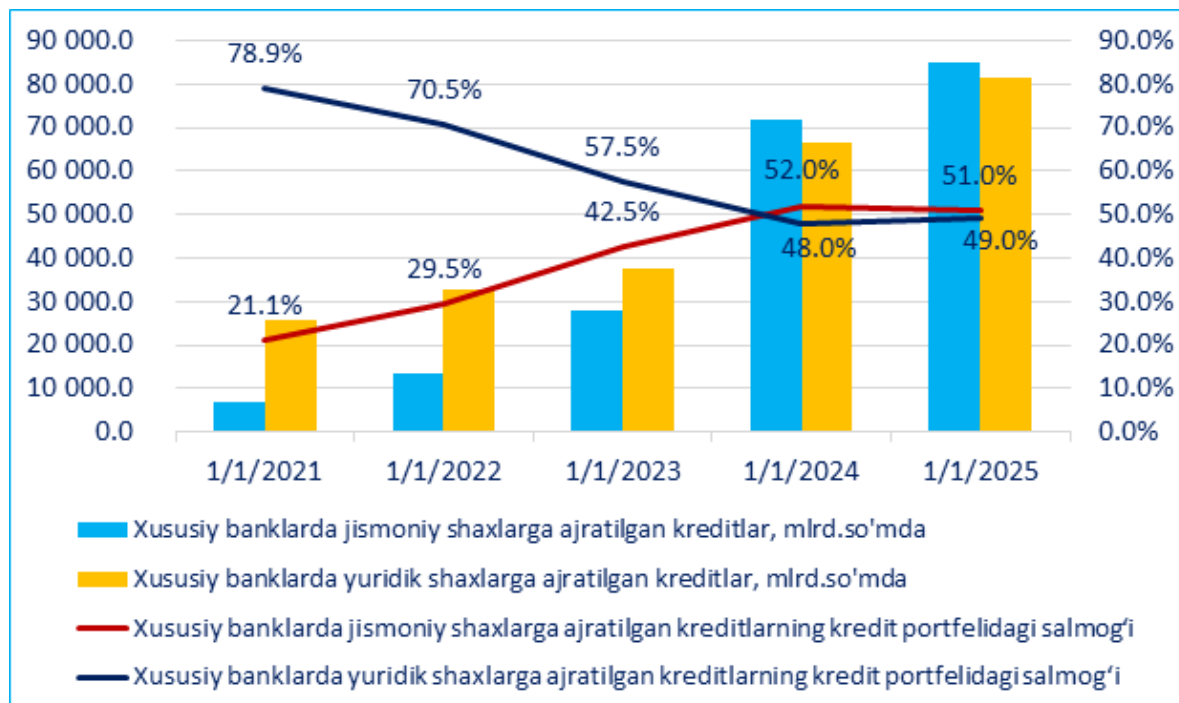
Bu o'sish, eng avvalo, aholi bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va kreditga bo'lgan talabning ortib borayotgani bilan izohlanadi. Shunga mos ravishda, jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning ushbu banklar portfelidagi salmog'i ham 19,6 foizdan 25,3 foizgacha o'sib borgan.

2-rasm. Kapitalida davlat ulushi mavjud tijorat banklar tomonidan ajratilgan kreditlarning subyektlariga ko'ra o'zgarish dinamikasi (mlrd.so'mda)

Bu o'sish, eng avvalo, aholi bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va kreditga bo'lgan talabning ortib borayotgani bilan izohlanadi. Shunga mos ravishda, jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning ushbu banklar portfelidagi salmog'i ham 19,6 foizdan 25,3 foizgacha o'sib borgan.

Boshqa tomondan, yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi ham o'sishda davom etgan bo'lib, 2021-yilda 196 444 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2025-yilga kelib bu ko'rsatkich 274 033 mlrd so'mga yetgan. Biroq ularning portfeldagi salmog'i 80,4 foizdan 74,7 foizgacha pasaygan. Bu o'zgarishlar davlat banklarining kredit siyosatida muvozanatli yondashuvga o'tayotganini anglatadi. Ya'ni, avvalgi yillarda asosan yuridik shaxslarga yo'naltirilgan moliyaviy resurslar endilikda jismoniy shaxslar segmentiga ham faol tarzda taqsimlanmoqda. Bu esa, o'z navbatida, bank tizimining ijtimoiy yo'naltirilganligini kuchaytirishga xizmat qiladi (3-rasm).

3-rasm. Xususiy banklar tomonidan ajratilgan kreditlarning subyektlariga ko'ra o'zgarish dinamikasi (mlrd.so'mda)

2021–2025-yillar davomida xususiy banklar tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi hamda ularning umumiy kredit portfelidagi salmog'i ko'rsatilgan dinamik o'zgarishlar O'zbekistonda bank sektorini diversifikatsiya qilish, raqobat muhitini rivojlantirish va xususiy banklarning iqtisodiy faoliyatdagi rolini

o'shiring borasida amalga oshirilgan islohotlarning samarali natijalarini yaqqol aks ettiradi. Jumladan, 2021-yilda jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi 6 848 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2025-yilga kelib 84 834 mlrd so'mga yetgan, ya'ni besh yil ichida deyarli 12,4 barobarga oshgan. Jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning portfeldagi ulushi esa 21,1 foizdan 51,0 foizgacha o'sib, tizimda muvozanatli kreditlash siyosati shakllanayotganini ko'rsatmoqda.

Yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar hajmi ham o'sishda davom etgan: 2021-yilda u 25 643 mlrd so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2025-yilga kelib bu ko'rsatkich 81 556 mlrd so'mga yetgan, ya'ni 3,2 barobarga oshgan. Biroq kredit portfelidagi ulushi 78,9 foizdan 49,0 foizgacha pasaygan. Bu esa xususiy banklarning jismoniy shaxslar segmentiga tobora ko'proq e'tibor qaratayotganini bildiradi. Ayniqsa, iste'mol, ipoteka va avtokreditlar kabi mahsulotlarning ommalashuvi, shuningdek, fintech xizmatlar orqali arizalarni tezkor ko'rib chiqish imkoniyatlari aholining kreditga bo'lgan talabining oshishiga va banklarning strategik e'tiborini o'zgartirishga sabab bo'lgan. Mazkur o'zgarishlar bank tizimida kredit bozorining segmentatsiyasi kuchayayotgani va mijozlar bazasining tobora kengayib borayotganini ifodalaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bank kredit portfelining oshish tendensiyalari bank sektorining diversifikatsiyalashuvi, kredit portfelining ko'p qirrali segmentlarga ajralib borayotgani va risklarni muvozanatlashgan holda boshqarish mexanizmlarining shakllanayotganini ko'rsatadi. Jismoniy shaxslarga ajratilayotgan kreditlar ulushining ortib borayotgani banklar uchun barqaror daromad manbai hisoblanadi, chunki bu segment odatda katta miqdordagi kreditlar bilan emas, balki ko'plab mayda kreditlar orqali portfelni kengaytiradi. Bu esa kredit portfelining xatar darajasini pasaytirib, bank barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu sababli, so'nggi yillarda kuzatilayotgan ushbu strukturaviy siljishlar moliyaviy tizimda muhim sifat o'zgarishlarini yuzaga keltirib, bank xizmatlarining aholiga yanada yaqinlashishiga olib kelmoqda.

Davlat banklarining kredit siyosatida muvozanatli yondashuvga o'tayotgani O'zbekiston bank tizimida olib borilayotgan tarkibiy islohotlar, xususan davlat banklarining transformatsiyasi, kredit siyosatining diversifikatsiyasi hamda moliyaviy inklyuziya siyosati bilan chambarchas bog'liqdir. Aholining bank xizmatlariga keng jalb qilinishi, mikro va kichik biznes subyektlariga imtiyozli kredit liniyalarining ochilishi, davlat dasturlari orqali iste'mol va ipoteka kreditlari ajratilayotganining kengayishi ushbu jarayonlarga turtki bo'lmoqda. Bundan tashqari, raqamli bank xizmatlarining ommalashuvi ham kreditlash faoliyatining geografik va ijtimoiy qamrovini kengaytirib, jismoniy shaxslar segmentining o'sishini qo'llab-quvvatlamoda. Shu asosda, kapitalida davlat ulushi mavjud banklar o'z portfeli tarkibini tobora muvozanatlashgan va ko'p segmentli kreditlash tamoyiliga mos tarzda shakllantirib bormoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda bank sektorini liberallashtirish, xususiy banklarning raqobatbardoshligini oshirish va xorijiy kapital ishtirokidagi banklar sonini ko'paytirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Ipoteka-bank", "Asaka bank", "O'zsanoatqurilishbank" kabi yirik davlat banklarining xususiylashtirilishi umumiy tizimga raqobat ruhi olib kirib, xususiy banklar uchun keng imkoniyatlar yaratdi. Shuningdek, "Open banking" ekotizimi, raqamli identifikatsiya va mijozga yo'naltirilgan xizmatlar orqali xususiy banklar aholining keng qatlamiga xizmat ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Natijada, xususiy banklar jismoniy shaxslar segmentida faol o'sishga erishdi va kredit portfelining yarmidan ortig'ini ushbu segment egallamoqda. Bu esa islohotlarning amaliy samarasi sifatida baholanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Radivojević, N., Cvijanović, D., Sekulic, D., Pavlovic, D., Jovic, S., & Maksimović, G. (2019). Econometric model of non-performing loans determinants. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 520, 481-488.
2. Ofria, F., & Mucciardi, M. (2022). Government failures and non-performing loans in European countries: a spatial approach. *Journal of Economic Studies*, 49(5), 876-887.
3. Ari, A., Chen, S., & Ratnovski, L. (2020). COVID-19 and non-performing loans: lessons from past crises. Available at SSRN 3632272.
4. Bacchiocchi, A., Bischi, G. I., & Giombini, G. (2022). Non-performing loans, expectations and banking stability: A dynamic model. *Chaos, Solitons & Fractals*, 157, 111906.
5. Serrano, A. S. (2021). The impact of non-performing loans on bank lending in Europe: An empirical analysis. *The North American Journal of Economics and Finance*, 55, 101312.
6. Mbeukam, L. S. (2024). Pricing and hedging of transition risk in Credit Portfolio (Doctoral dissertation, Université Paris Cité).
7. Ferreira, C. (2022). Determinants of non-performing loans: A panel data approach. *International Advances in Economic Research*, 28(3), 133-153.
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankning rasmiy sayti www.cbu.uz ma'lumotlari.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
